संस्कृत - कार्यील

धर्म

नं ८

नंबर = २

कर्मविपाक

" Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

धर्मशास्त्र

(1)

गामारि

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

(2)

कायस्थ० श्रीगणेशाय नमः ॥ नत्वाभीरकिशोरं चोरं विद्युद्द्योतोप्यभिख्यायाः ॥ कायस्थधर्मदी
१ पं गागाभट्टस्तनोति विद्वल्लातः ॥ १ ॥ अथ पुण्याहवाचनं । कर्मसंकल्पोत्तरं गणेशपूजनं
पुण्याहवाचनं मातृकापूजनं नांदीश्राद्धं च करिष्ये इति संकल्प्य । एहेहेरंब त्वमेवैहि अं ह्य
बिकात्र्यंबकात्मज । सिद्धिबुद्धियुतत्र्यक्षसंकेतेनाकपितः प्रभो । नागास्य नागहार त्वं गणना
थ चतुर्भुज । भूषितः स्वायुधैर्दिव्यैः पाशांकुशपरश्वधैः । आवाहयामि पूजार्थं रक्षार्थं
प्रभो । च मम क्रतौः । इहागत्य गृहाण त्वं पूजां र[illegible]तुं इत्यावाह्य । आसनपाद्यार्घ्याचम
नीय स्नान वस्त्र यज्ञोपवीत गंध पुष्प धूप दीप नैवेद्य फल तांबूल दक्षिणा प्रदक्षिणादिभिः
षोडशोपचारैः संपूज्य पात्रे सफलमर्घ्यमादाय । रक्ष रक्ष गणाध्यक्ष रक्ष त्रैलोक्यरक्ष
क । भक्तानामभयंकर्ता त्राता भव भवार्णवात् । द्वैमातुर कृपासिंधो षाण्मातुराग्रज प्र
भो । वरद त्वं वरं देहि वांछितं वांछितार्थद । अनेन फलदानेन फलदो मे भव प्रभो । इत्यर्घ्यं द रामा
त्वा । प्रार्थयेत् । विघ्नेश्वराय वरदाय सुराधिपाय लंबोदराय सकलाय जगद्धिताय । ना १

A project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

2A

गाननायसितसर्पविभूषिताय गौरीसुताय गणनाथ नमो नमस्ते। भक्तार्तिनाशन
पराय गणेश्वराय सर्वेश्वराय शुभदाय सुरेश्वराय। विद्याधराय विकटाय च वामनाय
भक्तप्रसन्नवरदाय नमो नमस्ते। नमस्ते ब्रह्मरूपाय विष्णुरूपाय ते नमः। नमस्ते रुद्र
रूपाय करिरूपाय ते नमः। वक्रतुंड महाकायेति प्रार्थयेत्॥ ततः पुण्याहवाच
नं कुर्यात्॥ यथा। स्वपुरतः प्रस्थापित [illegible] न्यूनस्य वा धान्यराशेरुपरि दक्षिणोत्त
रयोः सुवर्णरजतताम्रमृन्मयान्यतम [illegible] मनोहरमलंकृतं कृत्वा दक्षिणोत्तरतो
भूमिं स्पृशेत्। जगदाश्रयभूतां त्वं सर्वेषां कामदा सदा। कर्मांगेषु सदा श्रेष्ठे भूमिदेवि
नमोस्तु ते। औषध्यो यज्ञियाः पुण्या जीवानामादिकारणं। तस्माद्दासां प्रकिरणात्तु सं
तु कामाः सदा मम। धान्यराशीकृत्वा। कलशं कामनीयश्च लक्ष्म्या योविष्टतः पुरा।
देवानाममृताधारास्त्वमिह स्थापयाम्यहं। कलशं स्थापयित्वा जलं पूरयेत्॥ गंगे च
यमुने चेति। चंदनागरुकर्पूरकस्तूरीकुंकुमप्रभृतीनि च। सुगंधिपुण्यद्रव्याणि गंधा

A joint project of the Rajawade Samshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

काय स्थ॰ थं प्रक्षिपाम्यहं। गंधं। कांडेकांडे धिरोहंति अजरा चामृता सदा। तस्मादस्याः प्ररोहेण
२ भूयास्म मजरः सदा। दूर्वां। अश्वत्थचूत॰चंपादिपल्लवानि निर्मिताः सुरैः। पवित्राः पुण्य
माजस्तान् कुंभेस्मिन्प्रक्षिपाम्यहं। पंचपल्लवान्। अश्वस्थानाद्गजस्थानाद्वल्मीकात्सं
गमाद्ध्रदा॰त्। मृत्तिकाः पंचपुण्याश्च सर्वकामशुभावहाः। मृत्तिकाः। वज्रवैडूर्यमाणि
क्यनीलकं पुष्परागकं। रत्नानि नि[illegible] कुंभेस्मिन्प्रक्षिपाम्यहं। पंचरत्नानि। द्वार
११ ण्यं सर्वलोकानां लज्जाया रक्षणं परं। [illegible] वस्त्रं त्वमतः शांतिं प्रयच्छ मे। इति वस्त्रे
ण कंठं वेष्टयित्वा। इदं फलमिति फलं। पूर्णपात्रं सदा पूर्णं सर्वेषां कामपूरणं। सर्वकर्मप्र
सिध्यर्थं कुंभेस्मिन्स्थापयाम्यहं। पूर्ण[illegible] पाशहस्तं च वरुणमर्णसांपतिमीश्वरं। आ
वाह्याभियस्तेस्मिन्पूजे यं प्रतिगृह्यतां। वरुणमावाह्य संपूज्य। कलशस्य मुखे तु
क्षतान्क्षिपेत्। मातृपितृभ्यां। इष्टदेवताभ्यो नम इति नत्वा। अवनिकृ॰ संतु। दीर्घाना॰
रस्तु। अपां मध्ये स्थितो ब्रह्मा अपां मध्ये प्रजापतिः। अपां मध्ये स्थिता देवाः शिवा आपो रामू
भवंतु नः। शिवा आपः संतु। लक्ष्मीर्वसति पुण्येषु लक्ष्मीर्वसति पुष्करे। लक्ष्मीर्वसेत्स २

3A

दास्तोमे सौमनस्यं सदास्तु नः। सौमनस्यमस्तु। अक्षतं चारिष्टं चास्तु। दीर्घमायुः श्रो
तिः पुष्टिस्तुष्टिश्चास्तु। गंधाः पांतु सुमंगल्यं चास्तु। अक्ष० स्तु। पुष्पा० स्तु। तांबु० स्तु।
दक्षि० स्तु। चत्वारो विप्रान् गंधादिभिः संपूज्य। यं कृत्वास० प्रवर्तते। तमहं नत्वा भवद्भि
रनुज्ञातः पुण्यं पुण्याहं वाचयिष्ये। वाच्यतामिति ब्रूयुः। माविघ्नं माच मे पापं मा संतु
परिपंथिनः। सौम्या भवंतु सुखिनः सर्वलोकाः सुखावहाः। इति कर्ता वदेत्। विप्रास्त
थास्त्वित्युक्त्वा। करोतु स्वस्ति ते ब्रह्मा स्वस्ति चापि द्विजातयः। सरीसृपाश्च ये श्रेष्ठा
स्तेभ्यस्ते स्वस्ति सर्वदा। ययातिर्नहुषश्चैव धुंधुमारो भगीरथः। तुभ्यं राजर्षयः सर्वे
स्वस्ति कुर्वंतु नित्यशः। स्वस्ति तेस्तु द्विपादेभ्यश्चतुष्पादेभ्य एव च। स्वस्त्यस्त्वभ्यादिग
वेभ्यश्च सर्वेभ्यः स्वस्ति ते सदा। स्वाहा स्वधा शची चैव स्वस्ति कुर्वंतु ते सदा। लक्ष्मी
ररुंधती चैव कुरुतां स्वस्ति ते सदा। असितो देवलश्चैव विश्वामित्रस्तथांगिराः। वसि
ष्ठः कश्यपश्चैव स्वस्ति कुर्वंतु ते सदा। धाता विधाता लोकेशो दिशश्चापि दिगीश्वराः। स्व

गा।गा।भ· स्तितेद्यप्रयछंतुकार्तिकेयश्च षण्मुखः। विवस्वान्भगवान्स्वस्तिकरोतुतवसर्वशः। दि
३ ग्गजाश्चैवचत्वारः क्षितिश्चगगनेग्रहाः। अधस्ताद्धरणीयोस्तौ नागोधारयतेसदा।
शेषश्चपन्नगश्रेष्ठः स्वस्तितुभ्यंप्रयछतु। इतिब्रूयुः। प्रसीदंतुभवंतः प्रसंन्नास्मइत्यु
क्ते। कुंभाज्जलंपातयन्वदेतु। शांतिरस्तु। पु·। तु·। वृ·। अ·। आ·। आरोग्य· शिवं क·।
क·। ध·। धनधा· इष्टसं· अरि·। यशो·। [illegible]·। उत्तरो। उत्तरो·। उ· तां। तिथि·स्तु। तिथि·तां।
दुर्गापां·। अग्निपु·। इंद्रपु·। ब्रह्मपुं·। वसि·। [illegible] ·। ब्रह्म·। श्रीस·। श्रद्धा·। भग·। भग·तु·। भ· [illegible]।
भगवंतो·। भगवान्स्वा·। हरी·। सर्वा·। [illegible] ·। ता·। हता·। [illegible]·। शाम्यं·। [illegible]·। [illegible]।
शिवा· शुभा·। शिवा·आ·। शिवा·। शिवाअ·। शिवा·[illegible]·। शिवा·। शिवाअति·। शुकां·गा·र·। भग·। भ
ग·। भगवान्स्वामीमहासेनः प्रीयतां। पुण्याह[illegible]ल्यान्याचयिष्ये। वाच्यतां। ब्राह्मं पुण्या
महर्यच्च सृष्ट्युत्पादनकारकं। वेदवृक्षोद्भवंनित्यंतत्पुण्याहं ब्रुवंतु नः। दीयंतेयज्ञदाना
नि पूज्यंतेच द्विजातयः। दृश्यतेयत्र मांगल्यंतत्पुण्याहं सदास्तु मे। महद्यसह कु· अस्य रामू
कर्मणः पुण्याहं भवंतो ब्रुवंतु। स्वस्तिपुण्याहमितिब्रूयुः। एवं त्रिः। स्वस्तिर्यातुविना ३

Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai " Joint project of the "

५१

शाख्या पुण्या कल्याणवृद्धिदा। विनायप्रीयतां नित्यं तां स्वस्तिं भो ब्रुवंतु नः। महयमि॰
अस्य कर्मणो मम गृहे स्वस्तिं भवंतो ब्रुवंतु। आयुष्मते स्वस्ति। तेति विप्रा ब्रूयुः। सांगस्य नु २
यावृद्धिर्महालक्ष्म्यादिभिः कृता। संपूर्णा चैव चंद्रेया तामृद्धिं भो ब्रुवंतु नः। महयमिति। अ
स्य कर्मणः ऋद्धिं भवंतो ब्रुवंतु। ऋध्यतामिति वि[illegible]ः। पृथिव्यामुध्दृतायां तु यत्कल्याणं पुरा
कृतं। ऋषिभिः सिद्धगंधर्वैस्तत्कल्याणं ब्रुवंतु नः। महयमिति। अस्य कर्मणो मम गृहे कल्या
णं भवंतो ब्रुवंतु। कल्याणमिति ब्रूयुः। ए[illegible]ः। क्षीरोदधिसमुद्भूता मथ्यमाने महोद
धौ। विष्णोश्चैव प्रिया नित्यं तां श्रियं भो ब्रुवंतु नः। महयमिति। अस्य कर्मणः श्रीरस्त्विति
भवंतो ब्रुवंतु। अस्तु श्रीरिति विप्राः। [illegible]तं पूर्णमस्तु। शिवं कर्मास्तु। वं शांतिर्वृ
द्धिरस्तु। प्रजापतिः प्रीयतां। ततः उत्तरं कलशादिं॰। शाकादयो वास्तु देवता मिति मंत्रं
वदेत्। ततः स्ववामे पत्नीमभिषेकार्थमुपवेशयेत्। ततः आशीर्वादाऽभिषेके च पत्नी
चोत्तरतो विशेत्। अ ततः अद्भिः पल्लवदूर्वादिभिः। उदङ्मुखा विप्रा अभिषिंचयुरिति

Joint project of the Rajwade Samshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(5)

गा॰भ॰ ४

ष्वंतः। तत्र मंत्राः॥ सुरास्त्वा०। वासुदे०॥१॥ प्रद्यु०। आखं०॥२॥ वरुणः०। ब्रह्मणा०॥३॥ की
र्तिर्ल०। बुद्धिर्ल०। एतास्त्वा०। आदित्यश्चं०। ग्रहास्त्वाम०। देवदानव०। ऋषयो मु०। देव
पत्न्यो०। अस्त्राणि०। ओषधा०। सरितः सा०। एतास्त्वाम०। अमृताभिषेको स्तु॥ ततः पी
ठेपरि वस्त्रं निधाय तदुपरि तंदुलपूंजौ कृत्वा। उदकुंसंस्था मातृकारावाह्य। तत्र मंत्राः॥
हिमाद्रितनयां देवीं वरदां भैरवप्रियां। लंबोदरस्य जननीं गौरीमावाहयाम्यहं॥१॥ पद्मा
भां पद्मवदनां पद्मनाभोरसिस्थितां। [illegible] पद्मवासां पद्माभा०॥२॥ दिव्यरूपां विशा
लाक्षीं शुचिकुंडलधारिणीं। रत्नमुक्ता[illegible]लंकारां शचीमा०॥३॥ विश्वस्मिन्भूरिविद्यमानां
जरां निर्जरसेवितां। बुद्धिप्रबोधिनीं सौम्यां मेधामा०॥४॥ जगत्सृष्टिकरीं धात्रीं देवीं प्रणव
मातृकां। देवगर्भां ज्ञानमयीं सावित्रीं स्थापयाम्यहं॥५॥ सर्वास्त्रधारिणीं देवीं सर्वाभरण
भूषितां। सर्वदेवनुतां ध्यातां विजयां स्था०॥६॥ सुरारिमथनीं देवीं देवानामभयप्रदां। त्रै रामू
लोक्यवंदितां देवीं जयामा०॥७॥ मयूरवाहिनीं देवीं शक्तिरव[illegible]धनुर्धरां। आवाहये देव ४

5 A

सेनां तारकासुरमर्दिनीं। यां हविर्गृहीत्वा सततं देवेभ्यो या प्रयच्छति। तां दिव्यरूपां परमां
स्वाहां मा०।९। अग्निष्वात्त[illegible]पितृभ्यो वै कव्यार्थं सा प्रतिष्ठिता। पितॄन्संतोषये देवीं स्वधा
मा०।१०। रक्षंति सततं यस्माज्जगत्स्थावरजंगमं। अचिंत्यशक्तिरूपास्ता मातृरावाहया
म्यहं।११। सुरासुरनरैर्नित्यं पूज्यं ते याः सुखावहाः। भक्तिभावेन ता लोके मातृरावा०।१२।
सुखहर्षकरी धात्री भक्तानामभयप्रदा। हर्षोसु[illegible]ल्लस्य कमलां धृतिं मा०।१३। पोषयंती ज
गत्सर्वं स्वदेहप्रभवैर्नरैः। शाकै रंनैः फलैर्मूलैः पुष्टिं मा०।१४। पट्टने नगरे ग्रामे विपिने पर्व
ते गृहे। नाना जातिकुलेशानीं तुष्टिं मा०।१५। हंसारूढां प्रसंनास्यां गौरांगीं वेदपारगां। चतु
र्मुखप्रियां देवीं ब्राह्मीमावा०।१६। मयूरवाहनां देवीं षण्मुखारुणलोचनां। तारकासुरसं
हंत्रीं कौमारीं स्थापया०।१७। नीलांगीं गरुडारूढां पीतवस्त्रांबरान्वितां। आबद्धमुकुटां
देवीं वैष्णवीं स्था०।१८। हिरण्याक्षस्य मथनीं दंष्ट्रोद्धृतवसुंधरां। क्षोभिताशेषपाता
लां वाराहीं स्था०।१९। ऐरावतसमारूढां कुलिशायुधराजितां। सहस्रनयनां देवीं इंद्रा
णीं स्था०।२०। रक्तबीजवधोद्रिक्तां महाबलपराक्रमां। चंडमुंडप्रमथिनीं चामुंडां स्था०।२१।

Rajawade Sanshodhan Mandal Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan

(6)

गा॰भ॰ मातृणां पुरतो ऽभ्यस्यैः सदा रे विलसति बालवत्‌ । सर्वे दुष्टहरं क्षेत्रपालं तं स्थाप॰ ॥२२॥ एवमावा
५ ह्यताः सर्वाः पूजयित्वा विशेषतः । नैवेद्यादिबलिं दत्वा दीपान्प्रज्वाल्य सर्वतः ॥२३॥ ॥
ततो नांदीश्राद्धं कुर्यात्‌ । तद्यथा । सत्यवसुसंज्ञका विश्वेदेवा नांदीमुखाः इदं वः पाद्यं नम
म इयं च वृद्धिः । मातृपि॰ । पितृपि॰ । मातामह॰ । पुनः सत्यव॰ मुखाः एतदासनं गंधाद्युप
चारकल्पनं स्वाहा न मम इयं च वृद्धिः । मातृपि॰ । पितृपि॰ । मातामह॰ । पुनः सत्य॰ वः युग्म
ब्राह्मणभोजनपर्याप्तमामान्नं स्वाहा न मम इयं च वृद्धिः । मातृपि॰ । पितृपि॰ । मातामह॰ ।
कृतस्य नांदीश्राद्धस्य सांगतासिद्ध्यर्थं द्राक्षामलकं तन्निष्क्रयीभूतं द्रव्यं दक्षिणा त्वेन स्वा
हा न मम इयं च वृद्धिः । मातापितामही॰ । पितामहि॰ । मातामह॰ । एते भ॰ । अनेन नांदी
श्राद्धेन नांदीमुखदेवताः प्रीयन्तां । मंगलवाद्यादिकं कारयेत्‌ ॥ ॥ इति गागाभट्टकृ
ते कायस्थधर्मदीपे पुण्याहवाचनादिप्रयोगः ॥ ॥ अथ गर्भाधानं । याज्ञवल्क्यः । षो
डशर्तुर्निशाः स्त्रीणां तस्मिन्युग्मासु संविशेत्‌ । ब्रह्मचार्येव पर्वण्याद्याश्चतस्त्रश्च वर्जयेत्‌ सामू
येत्‌ ॥ ॥ अथ दुष्टरजोदर्शनशांतिप्रयोगः । कर्ता देशकालौ संकीर्त्य मम पत्न्याः प्रथ ५

6A

मरणोदर्शने दुष्टनक्षत्रादि सूचित सकलारिष्टनिरसनार्थं शौनकोक्तां शांतिं करिष्ये इ
ति संकल्प्य । गणेशपूजादि नांदीश्राद्धं आचार्य ब्रह्मर्त्विजो वृणुयात् । ऋत्विजश्चत्वारः ।
ततश्चाचार्यः सर्षपान्विकीर्य भूमिं संप्रोक्ष्य । स्थंडिलस्य पुरतः कलशत्रयं स्थापयेत् ।
भूमिं स्पृष्ट्वा द्रोणप्रमाणं व्रीहीं निक्षिप्य राशित्रयं कृत्वा मध्यराशौ दक्षिणे चोत्तरे च
कलशत्रयं स्थापयेत् । पूर्णपात्रं निधा[illegible]नांते मध्यस्थकलशे भुवनेश्वरीप्रतिमां दक्षिणे इंद्रा
णीप्रतिमामुत्तरे चेंद्रप्रतिमां संपूज्य स्थंडिले प्रतिष्ठाप्य ग्रहपीठं संपूज्यान्वादध्यात् ।
चक्षुषी आज्येनेत्यंते । अत्र प्रधानं । [illegible]समिद्भिः अष्टाष्ट संख्याकाभिः अधिदेवता
द्याः एकैकया समिधा हुत्वा । भुवनेश्व[illegible]द्राणीमिंद्रं च अष्टशताष्टाविंशति संख्या
काभिः दूर्वातिलमिश्रगोधूमाक्षताहुति[illegible]वत्संख्याकाभिर्यक्ष्ये । शेषेण स्विष्टकृत
मित्याद्याग्निप्रणीतानि नयनांते आज्यसंस्कारादि इध्माधानाघारौ चतुर्होमांते यजमा
नः इदमुपकल्पितं शमी दूर्वातिलमिश्र गोधूम घृतद्रव्यं यायादेवताभ्यस्ताभ्यस्ताभ्यः सं
प्रददे न मम इति त्यजेत् । ततः स्वाहांतैर्नमोंतैर्वा नाममंत्रैर्जुहुयुः । ततश्चाचार्यः स्विष्टकृ

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

गा०भ०
८

ताद्दिग्भ्यः क्षित्तहोमांते दिक्पालेभ्यो ग्रहेभ्यो भुवनेश्वर्यादिभ्यश्च सदीपान् माषभक्तब
बलिं नाममंत्रैः समर्पयेत्। क्षेत्रपालबलिं दत्वा कलशोदकैः सपत्नीकं घृतनववस्त्रंय
जमानं सुरास्त्वामित्यादिमंत्रैरभिषिंचेत्। ऋत्विजश्चाभिषिंचेयुः। ततः स्नातो यजमानो
आचार्याय गां ब्रह्मणे वृषं ऋत्विग्भ्यः परिलोपिकीं दक्षिणां दत्वा। आवाहितदेवताः संपू
ज्य तानग्निं संपूज्य विसृज्य भूयसीं संकल्प्य कर्मेश्वरार्पणं कुर्यात्॥ ॥इति दुष्टरजोद
र्शनशांतिप्रयोगः॥ ॥अथ गर्भाधानप्रयोगः॥ ॥कृतदेशकालौ संकीर्त्य अस्या मम
भार्यायाः प्रति० अस्यां जनिष्यमाणस[illegible]बीजगर्भसमुद्भवैनोनिबर्हणद्वारा श्री
परमेश्वरप्रीत्यर्थं गर्भाधानं करिष्ये। तद[illegible]विहितं गणेशपूजनं पुण्याहवाचनं मातृ
कापूजनं नांदीश्राद्धानि कृत्वालंकृतो नव[illegible]रताभ्यंगं धारसं भार्यां दक्षिणनासाबि
ले सेचयेत्। तत्र मंत्रः। विश्वावसो महाभोग मनसा त्वा स्तुवीमहि। उदीर्ष्व योनिमिच्छति
पत्या संसृजमिच्छति। नीराजितः सूर्यं नमस्कुर्यात्। ततो रात्रौ रात्र्यां विष्णवे नम इति एवं रामू
त्वष्ट्रे प्रजापतये नम इति धात्रे। सिनीवाल्यै नमः। सरस्वत्यै नमः। अश्विभ्यां नमः। पर्ज ८

Joint Project of Rajwade Sanshodhan Mandal Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

7A

न्यायनम इति योनिमभिमृश्य स्त्रियं सकृद्गत्वा ऋतौ स्नायात्। स्त्रियां न स्नानं। अनृ
तौ मूत्रवच्छौचाचमने॥ ॥इति गर्भाधानं॥ ॥अथ पुंसवनं॥ ॥द्वितीये तृतीये चतुर्थे वा
मासि पुंनक्षत्रे कृताभ्यंगं स्नात्वा देशकालौ स्मृत्वा अस्यां मम भार्यायां जनिष्यमाणगर्भस्य
पुंरूपतासिध्यर्थं बीजगर्भसमुद्भवैनोनिबर्हणार्थं श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं पुंसवनं करि
ष्ये। गणेशपूजापुण्याहवाचनमातृकापूजनं नांदीश्राद्धानि कृत्वा समानवर्णवत्सा
या गोर्दधिप्रसृत्या दक्षिणपाणौ दत्वा म[illegible]यं [illegible] यवं द्वौ माषौ पार्श्वयोर्दत्वा किं पिब
सीति त्रिः पृष्ट्वा पुंसवनं पुंसवनमिति। [illegible] सा प्राश्नीयात्। अथाश्वलायनेन संस्का
रमध्ये गणितमनवलोभनं। तत्पुंसव[illegible]ह कार्यं। बीजगर्भसमुद्भवैनोनिबर्हणा
र्थं इति संकल्पः। गणेशपूजा नांदीश्राद्धं [illegible] दूर्वारसं भार्यायाः दक्षिणनासापुटे नश्र
येयनमः प्रजापतये नम इति षिंचेत्॥ ॥इत्यनवलोभनं॥ ॥अथ सीमंतः॥ ॥
चतुर्थे षष्ठेऽष्टमे वा मासि पुंनक्षत्रे कर्ता देशकालौ संकीर्त्य मम अस्यां भार्यायां जनि

गा॰भ॰ ष्यमाणसर्वगर्भाणांबीजगर्भसमुद्भवैनोनिबर्हणद्वाराप्रतिगर्भसंस्कारातिद्वाराया
७ र्थंश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं सीमंतोन्नयनं करिष्ये। तदंगतया गणेशपूजापुण्याहवा
चनमातृकापूजनांदीश्राद्धानि कृत्वालंकृतो नववस्त्रधरः स्त्रिः शुक्लमाल्यलंकृतांच
ययुतां उदुंबरफलगुच्छयुताभा . ततो नीराजनं तदंते फललड्डुकादि दत्वा विप्रे
भ्यो दत्वा मान्यानि दक्षिणांच दद्यात्। नारदः। विप्रस्त्रियमोः कुर्याद्देवासीमंतकर्मसु।
वैरूप्यस्य चैतद्युद्दस्य द्विवानेष्यं निके ... ।इति सीमंतः॥ अथ जातकर्म॥ ॥पृ
थ्वीचंद्रोदये कार्ष्णाजिनिः। प्रादुर्भावे पु ... अंबुसूर्यग्रहे तथा। स्नात्वानंतरमा
त्मीयपितृश्राद्धेन तर्पयेत्॥ कुमारं जातं नाभिच्छेदात्प्राक् पिता सचेलं स्नानं कृत्वा देश
कालौ संकीर्त्यास्य कुमारस्य गर्भांबुपानजनितदोषपरिहारार्थं बीजगर्भसमुद्भवै
नोनिबर्हणद्वारा बलायुर्वर्चोभिवृद्ध्यर्थं श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं जातकर्म करिष्ये। इति रामू
संकल्प्य। गणेशपूजापुण्याहवाचनंमातृकापूजनं हेम्ना नांदीश्राद्धं च कृत्वा असमेत्रा ७

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

8A

ज्यमधुनी हेमन्नाघर्षयित्वा हेमन्नाप्राशयित्वा सुवर्णं कर्णयोर्निधाय देवाय सवित्रे नमः। स
रस्वत्यै नमः इत्युक्त्वा सावभिमृश्येंद्राय नम इति विप्रान्पूजयेत्॥ ॥इति जातकर्म॥ ॥
अथ षष्ठीपूजा॥ ॥मिताक्षरायां मार्कंडेयः। रक्षणीया तथा षष्ठी निशा तत्र विशेषतः।
रात्रौ जागरणं कार्यं जन्मदानां तथा बलिं॥ पुरुषाः शस्त्रहस्ताश्च नृत्यगीतैश्च योषितः।
रात्रौ जागरणं कुर्युर्दशम्यां चैव सूतके। ...पः। सूतिकावासनिलया जन्मदा नाम दे
वताः। तासां यागनिमित्तं तु शुद्धिर्जन्मनि कीर्तिता। प्रथमे दिवसे षष्ठे दशमे चैव सर्व
दा। त्रिष्वेतेषु न कुर्वीत सूतकं पुत्रजन्मनि। अपरार्के आह। कन्याश्च तस्यो राकाया
वा तच्छ्रीश्चैव सर्वदा। क्रीडनार्थाय बालानां ...डी च श्रीभुरक्षिणी। खड्गे तु यजनीया वै
वैकुंभे श्रीस्त्यैर्द्विजातिभिः। राकानुमतिः सिनीवाली कुहूरिति च तस्याः कन्या इत्यर्थः। ५
पिता दशाकालोस्य त्वा ममास्य द्विजश्चोः सर्वारिष्टशांत्या आयुरारोग्यसिद्ध्यर्थं गणे
शपूजा जन्मदाजीवंतिकाराकादीनां पूजनं करिष्ये। कलशे संस्थाप्य तत्र पूर्णपा
त्रे वस्त्रोपरि गणेशं जन्मदां जीवंतिकां स्कंदं राकां अनुमतिं सिनीवालीं कुहूं बालश्री

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

गा॰भ॰ चप्रतिमास्थावाह्य।षष्ठिदेविनमस्तुभ्यंसूतिकागृहशायिनि।पूजितासिपरंभक्त्या
८ सबालंरक्षमातरं।खड्गेशिशुरक्षणीकुड्यलिखितांषष्ठींचावाह्यषोडशोपचारैःसंपू
ज्यमाषभक्तादिबलिंदद्यात्।गौरीपुत्रोयथा[redacted]स्कंदःशिशुत्वेरक्षितःपुरा।तथाम
माप्ययंबालःषष्ठिकेरक्ष्यतांनमः।इति॥ ॥इतिषष्ठीपूजा॥ ॥अथनामकरणं।मदन
रत्नेबृहस्पतिः।द्वादशेदशमेवापिजन्मतोपित्रयोदशे।षोडशेविंशतौचैवद्वाविंशेवर्ण
तःक्रमात्।नारदीये।सूतकांतेनामकर्मविधेयंस्वकुलोचितं।नामकुर्यात्तुबालस्य
मंगलंसुसमाक्षरैः।तत्रैवगार्ग्यः।मासनाममुखेनामदद्याद्बालस्यवैपिता।कृष्णो०
।उपेंद्रोच्युत०।योगीशाः०।अत्रमार्गशीर्षादिर्वाक्रमइतिमदनरत्ने।नाक्षत्रमपि
नामकार्यं।कुलदेवतानक्षत्रसंबंधीनामपिताकुर्यात्॥अथपितादेशकालौस्मृत्वा
अस्यकुमारस्यबीजगर्भसमुद्भवैनोनिबर्हणद्वारानामव्यवहारसिध्यर्थंचनामक
रणंकरिष्ये।गणेशपूजानांदीश्राद्धंकृत्वाकांस्यादिपात्रेतंडुलपूर्णेहेम्नागणेशा रामू
नामततःकुलदेवतानामततोमासनामततोनक्षत्रनामततोव्यवहारिकं।शिवाद्या ८

Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

9A

दिलिखित्वा नामदेवताः संपूज्य शिशोर्दक्षिणकर्णे अमुकभक्तोसि अमुकोसीत्यादि
नामान्युक्त्वा तिष्ठन् कृतांजलिः कुलदेवतानाम्नामुकः नामा भवतः सर्वान्ब्राह्मणान्
अभिवादयते। आयुष्मान्भव त्वं अमुकनामेति। एवं मासनाम्ना व्यवहारिकेण नाम्ना
इत्यादि वाच्यं। ततः श्रातेदन्नावा आमान्नानेन वा विप्रेभ्य आशिषो गृण्हीयात्॥ इतिना
मकर्म॥ ॥अथ दोलारोहः॥ पारिजाते बृहस्पतिः। खट्वारोहस्तु कर्तव्यो दशमे द्वादशेपि
वा। ज्योतिर्निबंधे गर्गः। आंदोलाना द्वादशो दशमः शुभः। त्रयोदशस्तु कन्या
या नक्षत्रेण विचारणं। करत्रये वेश्य[illegible] पुष्यादितिद्वये वाश्विनकध्रुवेषु। कुर्याच्छि
शूनां नृपते[illegible] तद्वच्च दोलनं वै सुखि[illegible]ति॥ ॥इति दोलारोहः॥ ॥अथान्नप्राशनं॥
मदनरत्ने नारदः। षष्ठे वाप्यष्टमे कार्यं नवमे वा [illegible]दशानं शुभं। लोगाक्षिः। षष्ठेन्नप्राशनं जा
तेषु वा। विष्णुधर्मोत्तरे। ब्रह्माणं शंकरं विष्णुं चंद्रार्कौ च दिगीश्वरान्। पृथ्वीं दिशाश्च संपू
ज्य हुत्वा वन्हौ तथाक्षतान्। देवतापुरतस्तस्य धात्र्युत्संगगतस्य च। अलंकृतस्य दा

Joint Project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan Mumbai.

10

गा॰भ॰ तव्यं श्रन्नपात्रे सकांचने। मध्वाज्य दधि संयुक्तं प्राश्नायेत्पायसं तु वा॥ अथ पिता देशाका
१ लौ स्मृत्वास्य कुमारस्य बीजगर्भसमुद्भवैनोनिबर्हणद्वारायुर्वर्चोभिवृद्ध्यर्थं अ
न्नप्राशनं करिष्ये। गणेशपूजा नांदीश्राद्धानि कृत्वा श्रन्नादीन्प्रति मासु तंडुलपुंजेषु
संपूज्य तन्नामभिर्वन्हौ अक्षतान्हुत्वाज्य [illegible] मधुयुतमन्नं पायसं वा प्राशयित्वा तां
बूलं च दत्वा रत्नहेममषीभाजनाद्यग्रे [illegible] प्रहालः स्पृष्टे त्तास्य जीविकेति परीक्ष
येत्॥ ॥इत्यन्नप्राशनं॥ ॥अथ चौ[illegible]तीयवर्षे यथा कुलधर्मं कार्यं। बृहस्प
तिः। उत्तरायणगे सूर्ये पक्षयोः शुक्ल[illegible]। कृष्णेऽस पंच दिवसानु वर्जयित्वा शु
भः स्मृत। वसिष्ठः। द्वित्रिपंचमसप्त[illegible]दश्यां तथैव च। दशम्यां च त्रयोदश्यां
क्षौरं कार्यं विजानता। अन्यास्तिथिरिक्ताः वाराः शस्तान यक्षौरे सोम्येंदुगुरुभार्गवो। सो
म्याश्विविष्णुपौष्णाश्च अश्विनी आदित्य पुष्य भं। सौम्यश्चित्रे नव क्षौरे उत्तमा मानवतां र रामू
काः। जन्मनक्षत्रस्य विधि कृत्वा तद्दिने तिजं यं। ज्येष्ठा युक्ता राशि वायव्यो रोहिणी वारुणं १

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

10 A

तथा। क्षौरे षण्मध्यमाः प्रोक्ताः शेषा ह्यादशागर्हिताः। वसिष्ठः। गर्भे मातुः कुमारस्य न
कुर्याच्चौलकर्म तु। पंचमासादधः कुर्यात् [illegible] दत ऊर्ध्वं न कारयेत्। नारदः। पंचमाब्दादधो
र्ध्वं तु गर्भिण्यामपि कारयेत्। सहोपनीत्या कुर्याच्चेत्तदा दोषो न विद्यते। इदं च नांदी
श्राद्धोत्तरमपि मातू रजोदर्शनेन न कार्यं। मातुरंगत्वात्। षष्ठेब्दे षोडशे वर्षे विवाहो
तथैव च। अंतर्वत्न्यां च जायायां नैष्यते मुंडनं क्वचित्। इति निषेधात्। मुंडनं पुत्रादेः। वि
वाह इति मंडनोपलक्षणं। कुलेष्वस्तु [illegible] डना न तु मुंडनं। प्रयोगो निर्गमो नष्टो
न कुर्यान्मंडनत्रयमपि कात्यायनो [illegible]।। अथ चौलप्रयोगः।। कर्ता देशकालौ सं
कीर्त्यास्य द्विजत्वे बीजगर्भसमुद्भवै[illegible]निबर्हणद्वारा बलायुर्वर्चोभिवृद्ध्यर्थं चौला
ख्यं कर्म करिष्ये। तदंगगणपतिपूजानांदीश्राद्धे तंत्रेण कृत्वा पुनर्देशकालौ स्मृत्वा
करिष्यमाणचौलहोमं कर्तुं स्थंडिलादि करिष्ये। सभ्य नामानमग्निं प्रतिष्ठाप्यान्वा
दध्यात्। आघारावाज्यभागेनेत्यंतमुक्त्वा अथ प्रधानं त्रिरग्निं पवमानं प्रजापतिं अग्निं वायुं

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com